

ГОДИНА

БРОЈ

3

ВОЈИН

32

1868

10. Новембра.

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ, ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ.

ИЗДАЈЕ И УРЪЂУЈЕ Драгашевић, официр.

Средства, којима би могла 4-фунт. батерија (оздо се пуни) да смања губитак од ватре. — Веројетне промене у тактици (наставак). — Суваров (наставак).

**Средства, којима би могла 4-фунт. батерија
(оздо се пуни) да смања губитак од ватре.**

(Свршетак.)

На послетку, нестаје одступнога реда, који је много више производ мирне но војне лоџике. При наступноме реду, пажња је сваке команде обраћена на непријатеља; вође топова и фајервекери виде шта раде тобције код топова, и по томе, ако и не чују команде, опет врше оно кретање, које треба. Заједно с овим наступни бојни ред под једнако је згодан и за наступање и за повлачење; а међу тим, о команди повлачења не напомиње; на послетку, он више одговара особинама човека, који свагда лакше стоји лицем к опасности, него леђима *.)

Против овога предлога, могу се ови прекори појавити: ношења зрна биће лагано; тобције ће се заморавати, како од хода при ношењу муниције, тако и од кретања за предњакoм

*) О овим бојним редовима артилерије, погледај у слику у преведеној Драгомировљевој тактици. Пр.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

при наступању или повлачењу; на послетку, нестаје свезе међу топовима и њихним предњацима и сандуцима; а што је неопходно при вршењу команде, која се на такој даљини може и не чути.

Сва су та пребацивана готово ништава, како са користи, што се добијају у погледу на чување тобџија, коња и материјалне чести, тако и на основу овога :

1) Сваки човек може лако да понесе два зрна у један пут; на кретање његово од предњака до топа и натраг (300 корака), треба три минута, за свако зрно не треба више од једнога минута и по. Овака је брзина ношења при пуцању гранатама или картечним гранатама, већа од довољне, јер при овоме пуцању, осим времена, што треба за пуњење, нишањење и избацивање, треба још и време, које протече док се прегледа међу растојање распрснућа, т. ј. даљина, на којој се зрно од белеге распрскава

Овај последњи део времена, није уврштен у правилом одређене радње при топовима; а то је преко потребно поправити, јер се мирно образовање мора чинити онако, како би војник у боју све, што се захтева, чинио као по нагону, из навике.

Да је поменута брзина ношења муниције већа од довољне, доказује се већ и тим, што ако би се свакога минута и по бацало по једно зрно, — за три сахата нестало би муниције, која се с топом носи, а међу тим познато је, да у најјешћим бојевима *)

*) За свака два зрна треба 300 кор. — за 60 треба 30 X 300 =

$$9000 \text{ кор.}, \text{ или } 4 : 6000 = x : 9000.$$

$$x = 6 \text{ врста.}$$

за 10 до 12 сахати, избади се ни половина од општега броја.

За прве метке има свагда по једно зрно у топу, друго у торби № 3, а картеч може носити тобџија № 2. Али даљина 150 корака не мора бити у век толика: ако има заклона, предњаци могу стајати ближе; могу се такође, за време пуцања картечом, и примаћи (? пододвигать); за то пуцање биће доста оних 6 вишека, што се налазе у предњаку, јер оно никада дуго не траје.

2. Заморавање нумера, што муницију носе више је мнимо, него истинито, јер и да пристанемо, да ће сав број зрна и вишека пренети три човека, опет на њих сву тројицу неће доћи више но по 40 зрна или 6000 корака, т. ј. 4 врсте.

Па и за три сахата, кад би се имао овај посао да изврши, опет не би било Бог зна колико мучно, а да и не говоримо о борби, што по 8 или 10 сахата траје, а такви су обични озбиљни бојеви. Ако се помисли, да они не ће морати сви 120 зрна да пренесу, у више прилика ни половину пуну, то ће се показати, кад би и један само ношач био, не би при овоме учинио више од 6 врста. Повлачења и прилажења не ће много увећати сву даљину, што се мора прећи, јер се у ратно доба не мењају тако брзо положаји, као што се то чини у мирно доба, у пркос бојним условима и околностима. При томе, кад се буде наступало или одступало, 5-та, 6-та и 7-ма нумера сешће на предњак и скакаће с њега, по што се кретање сврши, те да лафет с клина скину. Реп ће подизати и топ окретати пети

човек. То је и сад доста, кад се излази на положај с тобџијама на предњаку.

3. Даљина предњака од тона за 150 корака не може отежати такође ни командовање, јер и сада има прилика, кад се команда мора да пренесе на 150 корака, и то се не држи за немогуће. Но рецимо да се команда у боју на тој даљини не може чути: може се и без ње проћи — почем за предњаке у бојноме реду само су две команде могућне: „на предњаке“ или „на задњаке (? „назадки“), а те команде предњацима и сандуцима могу давати вође, и то управљајући се по знаку, знаку сабље батеринскога старешине и на послетку управљајући се према положају топовскоме. Ово се може лако учинити, ако се узме за правило, да репове лавета треба подизати и спуштати не по команди **марш**, већ по команди „на предњаке“ или „на задњаке“. Истина, ово не ће бити тако живописно и за око пријатно, као данас, кад се репови дижу као један, предњаци описују лукове и правце, равњајући се у свакој тој свога кретања; но за то ће то бити **стварно**, јер ће бити мање штете, и ни један се бојни захтев не ће изгубити из вида.

На послетку, да би се још боље уверили е је боље што мање тобџија имати у један пут код тона, треба помислити на још једну околност а то је: у ствари нигда и нема више од пет тобџија код тона, јер су остали потребни код сандука за испрезање убијених и рањених коња. Дужности оних четири нумера код тона, веома су схватљиве и мале: № 1 и 4 радиће оно, што и сад раде; № 2, осим онога, што има у правилу, треба да носи картач; № 3

врши дужност и № 5-те и сам мећевишек и зрно. Топовски фајерверкер, осим реченога у правилу при пуњењу врши дужност № 6, пази да топ бије у онај предмет, куд је заповеђено, и води рачун о избаченим зрнима. Може ко рећи, да је то врло много једноме човеку; но на то је један одговор: под зрнима лакше се стоји, кад се има шта да ради, него кад нема.

Осим тога, у многоме би се смањила некорисна штета и губитак, кад би се као стално правило узело, да се на положај излази, наступа и одступа само брзим кораком, а не трком. Да би се о потребности овога уверили, доста је ако себи само представимо ону ломљаву и збрку, која без сумње произлази, ако какав предњи коњ из запреге буде убијен у пуноме трку: сигурно се може рећи, да се несрећа не ће размимоићи на губитку само тога једнога коња, већ ће полетети и недирнути јахаћи и запрежни коњи. И то је једна поучљива слика, из које се види колико су ствари, у мирно доба толико ефектне, у боју штетне и мучне.

Веројетно, овде нису поменути сва пребацивања, која би се могла појавити против ових мера; молимо да се са убеђењем пред свет изнесу. Само би једно желели: да та неодобравања чине она лица, која су непосредно била у боју, макар и врло маломе. Без тога ми не ћемо узимати та пребацивања за основана и озбиљна, јер мало верујемо у способност судија, који су добили своје артиљеријске погледе на мирно-војним пољима.

Ужице, Септембар.

С рускога З.

Веројетне промене у тактици.

(Наставак.)

И тако, изостављане пуцања редовима, што не одговара духу густога строја,*⁾ замена батаљонских плотуна плотунима четним без и кака реда међу овима: учење пуцању плотунима не ћорвишецима но бојном муницијом — јесу по нашем мњењу оне измене у начину употребе пуцања из густога строја, које ће се ширењем задњивача разјаснити и распрострајети у војсци. Ми особито понављамо последњу изреку и велимо неопходно је потребно учити војнике плотунима помоћу бојних вишека а одбацити ону стару навику да и стари војници ћорвишецима пуцају **⁾ јер онако је пуцање једини начин, којима се војници могу привикавати потребној мирноћи а у исти мах даје се и официрима и војницима нагонска навија на даљине, са којих се могу паметно да употребе плотуни. Свакоме је познато колико је нехатан војник кад пуца ћорвишеком, колико је непажљив при пуњењу и како мало мисли на нишањење и на оцењивање даљине; па често има и таквих прилика, да он нема у шта да нишани ни до чега да определи даљину. Колико се у свему овоме греша против бојних захтева и како жадосним послетцима могу оваке навике у боју да поведу, сваки ће лако појмити, ко поле

*⁾ То је било неколико пута пре крајоградачке војне, помињато на странама „Војнога“ и „оружейнога“ зборника.

**⁾ Осим прилика, које ће се ниже поменути.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

о таквим стварима хтедне да размисли.... По негда се жале, да не само солдати но чак и официри не-мају најосновнијих тактичких појмова; а припомаже ли томе практичка околност, у коју су они постављени?

Сам начин, којим ће се учити војска бојним плотунима, треба да се измени на начин, који предлаже покојни Бенерт са тако дивним поимањем бојне околности. *) Ево како он о томе вели. Начин, који је сада узет да се по њему војска учи гађању, нимало се не слаже са условима, под којима се у боју пуца: војник, који је у мирно доба навикао да пуца при са свим сасређеној пажњи и савршено спокојно, навикнут да за један метак нишани по неколико пута прекидајући док не опали, — није кадар ваљано да гађа под утицајем хуке и забуне бојне.

Да овога не би било, треба да севојиник навикне на радње при пуцању тако рећи механички, нагонски, као што то чине ловци. То се може постићи целисходним вежбањем у нишањењу а особито у пуњењу. Прво треба учити што могуће и чешће и једновидније (само у извесну белегу), а пуцање почињати са даљине вернога гађања (100 а не више од 200 корака), и на овоме остати дотле, док се војници не изуче гађању тренутном т. ј. као што ловци чине, И г. Бенерт заиста није могао ништа боље предложити од овога што рече, е је даљина

*) У својем чланку о учењу војске гађању у белегу; изашло у „Војноме Зборнику“ 1867 г. I. Чланак је овај написан словима О. Б. Смрт, коју ми олаквујемо, дозвољава нам нарушити овај псевдоним човека, који је у скромном положају мајстора пушчара, дошао до такога разумнога погледа на гађање, каквога дај боже и пушкарима.

вернога гађања гранична даљина пуцања из густога строја.

Пређимо сад на начин, како се употребљује бајонет.

V.

Вид строја у коме ће се бајонетом напасти или он одбити, нема велика значаја, јер у тој прилици све стоји до духа војске и карактера образовања њенога у мирно доба. На овако закључење доведе нас историјски факти и то, што у прилици неочекиваног појављаја противничкога, треба се одмах на њ бацити, не губећи ни најмање времена на прелажење у онај вид строја, који је признат као најбољи за јуриш. Те с тога још у мирно доба ваља војску тако образовати, да је за радњу бајонетом сваки вид строја добар, ако само у глави и срцу има решивости да се он употреби **па ма шта било**. Вранцузи, инглези, пруси, подједнако нападају и у колони и у линији, ма да, кад би рецимо могли за раније прећи у колонски строј (колоне четне, водне, полуводне) било би згодније нападати. Баталјонске колоне (ако се узме у призрење данашње дејство пешачке и артилериске ватре) готово се може са сигурношћу да рече, е су изживеле *) свој век као бојни строј, и прелазе у врсту резервених стројева, т. ј. таквих који само служе сасређеноме расположају војске.

*) Као што изгледа, биће прилика у последњим тренуцима боја да ће се оне морати употребити, јер подижући из резерве знатне пешачке масе, не ће бити ни времена ни места да пређу у расположају по четама.

Бајонет се пак употребљује у два вида: може се или управо сунути бајонетом, без плотуна, или дошав од непријатеља до на 20—15 корака претходно у ходу избацити плотуне. Он треба да је знак, кад треба потрчати са „ура.“ Овај пуцањ, при јуришу колоном, треба да учини предња врста, остале што за овом иду, треба при садашњем оружју да скину капле, а при оружју што се оздо пуни никако и да не пуне. Ову комбинацију ватре и бајонета, употребљаваху инглези под Велингтоном, нека одељења Наполеона I (која то усвоише од инглеза) на шпанском полуострову и на послетку у последњем рату, Пруси. Многима изгледа немогућан таки састав ватре и бајонета, и веле, одељење, које се занесе пуцањем пред борбом прса у прса, готово је да плећа окрене. Предрасуда ова укоренила је се у след тога, што се одељења без духа, да доведу ствар до бајонета, заустављаху, почињају самовољно пуцати и за тим окретаху леђа; но ово стоји на површно схваћеном изводу из оваких фактова. Одељења која засталоше таким начином, почела су пуцати с тога, што нису имала духа да на бајонет ударе, ал нису изгубила ту способност, што су почела пуцати. Очеvidно, у реченој предрасуди открива се логичка погрешка, јер се узело оно за узрок што је следсто и обратно. Кад би ватрено дејство имало те мађијске силе да заустави кретање бајонетом, то би се то једнако појављивало у свима војскама, што војна историја са свим не потврђује. Инглезима плотун није сметао, да са најближега одстојања одмах за тим суну бајонетом; о француској рејменти Бижоа, то се исто мора рећи. Јасно

је дакле, да оне војске, које јуриш не довођаху до краја, развијаше се преко воље својих старешина, почеше пуцати и за тим бегаше, — то би чиниле и да нису пуцале, А ми при томе не предлажемо застајање да би се могао плотун избацити већ баш велимо да се он другаче не чини осем на ходу: идући теже је се натраг обрнути него с места. У толико више овај је начин препоручив, у колико је препоставка да одељење то води човек, у коме људи његови имају поверења, и који ће безусловно да врше све оно, што им он командује.

У осталом, јуришало се плотуном или без плотуна, у свакоме случају неопходно ће бити, да су поједини људи основно образовани да оружјем раде а масе да познају процес околности јуриша бајонетнога. И у једном и у другоме при садашњем начину мирнога образовања, има се много да жели.

Ми велимо, на прилику, да је свеједно и неважно то или човек умео бајонетом да напише име у ваздух или не, што је примљено при двостраном борењу; ал верујемо, да је у несравњено високоме степену важно, да он уме ударати бајонетом снажно и сигурно. Дотерати човека да уме удрити у намишљењу белегу на каквоме مکانом предмету а при том тако силно, да се бајонет забоду скоро до дршка и за тим да га може брзо да извуче, — ето, што по нашем мњењу ваља да је врх бајонетске радње појединце. Колико ли има војника, који би при садашњем начину образовања могли ваљано да испуне ова три услова доброга бајонетскога удара? Није се једном то већ говорило, и понављамо још и желели би, да се и даље понавља, не би ли ова

мисао изједна звонила у ушима свакога војника: сигурност је за бајонет нужнија но за зрно; ако се при пуцању промаши губи се зрно, промашили се бајонетом — одлети глава.

Обрзовање масе за јуриш бајонетом, ваља да се у мирно доба тиме измени, да се од сад само против видних белега јуриш чини, једном речи онако, као што је учио велики Суваров. Белега може бити плот од дасака, плетеж, и т. д. а кад се напада плетуном — белега (нишан). Видна белега има у томе одношају, у вишем степену важнога значаја, јер навикава очи и старешинама и војницима на нагонско одређивање даљина, са којих треба ударити јуриш, узети „на руку,“ потрчати са узвиком „ура.“ Јуриш на празан простор не може да навикне очи на оцењивање даљина; следи су тога ти, што одељења раније потрче бајонетом, но што треба, заморе се до тренута борбе прса у прса и окрећу плећа.

ОвOME треба додати још једну обозривост по нашим мњењу врло важну при употреби хладнога оружја: ту разумемо да се и у миру веома строго поштују бојне околности при удару бајонетом т. ј. да се бајонет другаче не потеже до за удар *) и да се јуришни знак по могућности што ређе слуша и нигда у залуд. При томе ће услови команда на „руку“ и знак јуриша производити наравствени покрет у људма, неопходан за тренутак удара. а чега сада нема. Може бити ово ће некима изгледати ситница; али не ће тако изгледати онима, који вазда поимају значај наравственога стања у такој радњи, као што

*) Да радња „на руку“ престане бити само радњем, с којом војник не везује стално и мисао о удару.

је измешана борба, и који знају, од којих каткад ситница зависи наравствено стање.

Знак или узрок, усвојен за извесну радњу, може произвести моћнога дејства: они који ово не верују нека се сете на онај утицај, који чини егзекуционски знак, на сажаљиву душу. Овај се утицај може једним објаснити: њега су слушали ретко и нигда у залуд. Знак јуришни треба да је тако сачуван, да он производи наравственога потреса, и да то постиже лако: треба да га солдат тек два пут или три пут преко године чује; при таквоме услову знањ се тај обраћа у светињу, он побуђује. Но ако се он понавља на свакоме упражњењу по двадесет пута, па још и не спроводећи га ничим, што на јуриш опомиње, — не треба се нимало чудити, ако се он најпосле прометне у празан звук.

Све ово што смо до сад говорили о радњи оружјем, претпостављало је пешадију против пешадије. Пређимо сад на одношаје међу пешадијом и коњицом, узимљући и овде оружје. Овим оружјем пешадија је добила снажно средство против коњичких јуриша; али то оружје не може и да осигура пешадију од налета коњичкога па и од пробоја; и дакле употребљујући плотуне, не треба се ослањати само на то једно средство, ваља помислити, да они могу и не задржати јуриша. Једном речи, треба се метним оржјем користити што је могуће више; али после свега, ваља се ослонити на себе и свој бајонет. И успех и срећа против коњице, не ће бити на страни оне пешадије, која има боље оружје, но оне, која је спокојнија и уверенија у се, која је мање подвргнута ономе силноме ути-

цају што долази од коњичке бујности. С тога навикавање пешадије на коњицу, која се брзо против ње креће, јесте неопходно потребно, у толико више и брже у колико се ватрено оружје буде више усавршавало; јер овим ће више човек бити накан да верује у немогућност узајамна удара, а у толико ће се више збунити, ако се то покаже као ствар могућна. Да се пешадија навикне не плашити се коњице има један начин — Суваровљеви јуриши једне стране кроз другу; о њима се до сад већ толико писало, да ми држимо за свим излишно да још једном доказујемо преку потребу и високу рационалност овога начина образовања. При овим међусобним јуришима, за рад пуцања на коње, треба дозволити употребљење Ђорвишека, и то је једина прилика, где се они могу корисно да употребе.

(Наставиће се.)

Суваров.

(Из Милутина и Шмита).

(Наставак.)

14-тог Марта у вече Суваров уђе у Беч и настани се у кући руског посланика грофа Разумовског. За други дан у 10 сати беше одређена аудијенција код цара. Суваров пође у дворца у колима са Разумовским: гомиле народа испунише сав празан простор од самог посланиковог стана па чак до ходника дворског. Свуд грмљаху одушевљени усклици: Живео цар Павле I! живео Суваров!“. . . . Федмаршал тронут до суза, одговори на усклике народне: „Живео цар Франац!“... Дошав у дво-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

рац, Суваров уђе прво сам к императору и остане с њим око под сата. Садржај њихова разговора незна се; јер сам Суваров јавио је своме цару врло у кратко о тој аудијенцији, и само је напоменуо, да је император Фран „незадовољан што су корпуси руски доста мали“. Међу тим по извешћу грофа Разумовског — који је у особитој аудијенцији код цара био после Суварова — император Франц говорио је, како му је врло мило, што је дошао „знаменити руски војвода“, да он све полаже на његову храброст и војне способности, и повтори више пута већ исказану признателност своју руском владоцу. Сви руски официри из свите фелдмаршалове, преставе се такођер императору. Другог дана опет у част фелдмаршалу гроф Разумовски градио је ручак, на који је позвао био сав бечки виши круг; ал Суваров не беше ту, јер се изговараше да има много посла. То му беше изговор те отказа и свима аустријским министрима и великашима, који у част његову хтедохе да приреде гозбе. И сам император, да не би исто искусио, окане се намере да Суварова за свој сто позове. За сво време бављења свога у Бечу, Суваров се је потпуно држао свога обичног начина живота: устајао је рано, обједовао у 8 сати из јутра и никуд није излазио из посланикова стана.

За бављења Суваровљева у Бечу измени се намера да ерцхерцег палатин буде главни заповедник у Италији, и решено је, да се савезна војска повери рускоме војводи. Но за то, што ће се аустријска војска потчинити страном ђенералу, министар-

ство аустријско држало је као преко потребно, да Суваров добије чин фелдмаршала у аустријској служби, па с тога му и пошљу диплому на тај чин Више пута, и сам император и барон Тугут уверавали су грофа Разумовског, да ће се Суварову дати потпуна слобода у располагању војним дејствима у Италији, међу тим је се хтело, да фелдмаршал открије мисли своје о плану за предстојећи поход. У тој цели император и пошље чланове придворног војног савета Суварову, да се ови с њиме посаветују; к њему дође и ђенерал Лауер, као познавалац талијанског ратног попришта. Ал нико од Аустријанаца не мога да изважи од Суварова његове намишљене намере: фелдмаршал је свима одговорио, да ће тек онда имати извесна плана за дејство, кад буде видео војску са којом ће и земљиште, на коме ће радити. Само у дружевном разговору са Разумовским, нешто је Суваров по каткад спомињао и претстојећи рат; ал то увек у изразима са свим општим, врло неопредељеним.

По казивању једног очевидца, који заслужује потпуног веровања, к Суварову су дошла четири члана из тог аустријског војног савета са писменим планом за поход; Суваров их замоли да седну, па је онда читао записку. У плану томе беху нацртане све подробности за дејство до реке Аде. Завршив читање, аустријски ђенерали у име самог императора Франца тражише од Суварова, да на самој записки стави своје примедбе и допуне. Тад Суваров заиште перо, умочи га у мастило, на целу записку прекрсти пругама, а при крају својом руком напи-

ше: „Ја ћу да почнем поход прелазом преко Аде, а завршићу војну где Господ небесни даде.“*)

Аустријско министарство видећ, да фелдмаршал не ће у напред да се веже никаквим опредељеним планом, реши, да сам император при отпустној аудијенцији да Суварову потребних настављења. у којима би нацртао бар најглавније погледе, којих би се имао држати Суваров у намишљеном походу.

Последња аудијенција буде одређена за 23-ћи Марат, и ту добије Суваров овај упут:

„Г. фелдмаршале гроф Суваров! Многе и сјајне победе, што прославише војнички живот ваш, разбудише и у мени жељу, да вашу снагу ставим на супрот опасноме непријатељу, да ваше дуговремено искуство, ваши велики и сигурни таленти покажу сву снагу своју против општег непријатеља.

„Њег. величанство цар руски, искрени савезник мој, пристао је пријатељски на моју молбу, и ја вам дајем главну команду над целом војском у Италији, заједно с тим и све почасти и потпуну власт итд.“

Најпосле веди цар Франц, после многог другог:

„Мени остаје да молим Бога, нек вас под своју заштиту прими; да га молим да вам и помогне, како би поред ваших досадањих победних знакова и друге и нове добили.“

(Наставиће се.)

*) Анегдоту ту сачувао је и причао кнез Андреја Ивановича Горчаков, који је лично био при том случају и једини је сведок тога догађаја.

Одговор г. Ар. П. Ст. у Стргаре. Ти си друже платио „Војина“ за ову годину.
